

УДК 159.922.1

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПОТЕНЦІЙНОГО ПАРТНЕРА ДЛЯ СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ РОДИНИ

Гусейнова Нарміна Оруджівна, магістр психології, лаборант кафедри загальної та соціальної психології ХДУ, e-mail: Narmina88@gmail.com

Анотація: у статті розглядаються соціально-психологічні чинники вибору потенційного партнера для створення власної родини в період ранньої дорослості.

Ключові слова: сім'я, чинники, гендерні особливості, атракція, фільтри, концепція.

ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА ПОТЕНЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРА ДЛЯ СОЗДАНИЯ СОБСТВЕННОЙ СЕМЬИ

Аннотация: в статье рассматриваются социально-психологические факторы выбора потенциального партнера для создания собственной семьи в период ранней взрослости.

Ключевые слова: семья, факторы, гендерные особенности, аттракция, фильтры, концепция.

SPECIFICS OF CHOICE OF POTENTIAL PARTNER FOR CREATION OWN FAMILY

Symmary: this article is about socialpsychological factors of choice of potential partner for maiking own family in period early grown.

Key words: famile, factors, genderni features, atrakciya, filters, conception.

Постановка проблеми: вибір шлюбного партнера психологічно значимий акт соціальної ситуації розвитку особистості, що являє собою послідовну серію дій на основі шлюбних установок по підбору відповідного супутника життя. Вибір шлюбного партнера базується на сукупності біологічних та соціально обумовлених особистісних характеристик, котрі формуються в особистості в процесі гендерної соціалізації і статевої ідентифікації особистості [1].

Проблема психології сімейних стосунків виникає в плані реалізації життєвої і особистісної ідеології людини, в плані становлення сімейного сценарію особистості і в реалізації цілей сімейного життя [3].

Безліч тенденцій в сфері міжособистісної взаємодії і психології сім'ї, безліч теоретичних припущень, які породжують спектр концептуальних моделей міжособистісних відносин, різноманітність теорій мотивації вибору шлюбного партнера, свідчать про актуальність проблеми психології сімейних відносин та особливостей вибору шлюбного партнера [6].

В сучасній психології дослідження проблем вибору партнера та мотивації вступу до шлюбу представлені в працях В. П. Кравця, М. М. Обозова, Л. Б. Шнейдера, А.І. Антонова, В.В. Бодрова, Л.В. Борзікова, Т.А. Гурко, М.М. Краснова, Р.Р. Калининої, О.М. Черняка, Є.Г. Єйдемільера, В.В. Юстицькіса, Б.Н. Кочубея, В.Сатир, Д. Скіннера, Г.Навайтис, С. Каверіна, К. Леві, А. Маслоу, Х. Хекхаузена [6, 7].

Таким чином, існують різні теорії та концепції, які по-своєму пояснюють особливості вибору партнера для створення шлюбно-сімейних відносин, але не має цілісної і конкретної теорії, яка б враховувала різноманітні мотиви, чинники та соціально-психологічні особливості вибору партнера.

Отже, недостатня розробка теоретичних та практичних знань обумовила спрямованість нашого дослідження і полягає в уточненні суттєвих чинників у виборі партнера для створення шлюбно-сімейних відносин.

Тому **мета** статті полягає аналізі та виявленні значимих соціально-психологічних чинників, які мають вплив на вибір сучасними юнаками та дівчатами, потенційного партнера для створення власної родини.

За основу нашого дослідження, ми взяли погляд Калининої Р.Р, яка, узагальнюючи погляди різних авторів і враховуючи динаміку міжособистісних відносин, виділяє фільтри, які послідовно проходять юнаки та дівчата при виборі потенційного подружжя. Перший фільтр - це перше враження, оцінка привабливості іншої особи особистості. Другий фільтр динаміки відносин – виникнення атракції. Наступний фільтр – це пізнання протилежної статі, різних сторін її особистості. Останній фільтр концепції - прийняття рішення про створення сім'ї. Це останній

можливий фільтр, коли відсіювання кандидата здійснюється на основі значимих для даної людини чинників, які не пов'язані з особистістю партнера [3, с. 231].

У дослідженні використані методи теоретичного аналізу наукової літератури з теми дослідження, тести (тест «Рольові прагнення та притягання в шлюбі» А.Н. Волкової, тест «Ціннісні орієнтації Рокіча», Автоекспертний тест стійкості шлюбу), опитувальники (опитувальник фемінності та мускулинності Сандри Бем, особистісний опитувальник «Мотивація аффіліації» Мегробріяна А, авторська анкета «Критерії вибору шлюбного партнера»), а також методи математико-статистичної обробки емпіричних даних .

Наше дослідження проводилося на базі Військової частини А 1836 міста Херсона. Експериментальну вибірку склали юнаки навчальної роти – 30 осіб віком від 18 до 23 років.

Виклад основного матеріалу: аналіз результатів емпіричного дослідження показав що більшість досліджуваних дівчат – 40 % мають тенденцію до виявлення фемінних рис характеру, які традиційно вважаються суто жіночими; більшість юнаків – 57 % мають тенденцію до виявлення андрогенних рис, а це може свідчити, що вони більш адаптовані в суспільстві за рахунок поєднання фемінних та маскулинних рис характеру.

Ієрархія термінальних цінностей наших досліджуваних майже однакова, за виключенням того, що у дівчат матеріальне забезпечення посідає друге місце значення цінностей, а у юнаків на третьому.

Порівняння емпіричного та критичного значення т-критерію показало, що емпіричне значення перевищує критичне на 1-% рівні значимості, що дозволило ухвалити рішення про прийняття альтернативної гіпотези, а отже існує різниця у значимості цінності матеріальне забезпечення.

Для реалізації своєї мети, як цінності справи, юнаки віддають перевагу сміливості, відповідальності, твердості волі, самоконтролю, незалежності, перед такими цінностями як, ефективність в справах та високі запити.

У дівчат на перших місцях такі цінності як, відповідальність, самоконтроль, твердість волі, сміливість, а найменш значимими, як і для юнаків, - ефективність в

справах та високі запити. Тобто юнаки та дівчата, перш за все, прагнуть досягти того, чого вони задумали, за допомогою цінностей справи: відповідальності, твердості волі, сміливості самоконтролю незалежності, свою чергу характеризує маскулинні риси характеру досліджуваних, адже досягнення своєї мети потребує більш чоловічих рис характеру.

Слід відмітити, що для юнаків цінність «сміливість» займає друге місце інструментальних цінностей, а у дівчат п'яте. Цінність «незалежність» для дівчат на другому місці, а для юнаків на четвертому. Під час підрахунку значимості отриманих розбіжностей за допомогою Т-критерія Стьюдента було виявлено, що різниця у значимості цінності «сміливість» та «незалежність» є значимою на 1-% рівні значимості.

За результатами методики «Мотивація аффіліації» було виявлено, що у юнаків домінує мотив «страх відкидання», а у дівчат домінує мотив «прагнення до прийняття». Дані розбіжності виявилися значимими на 5 % рівні Т-критерія.

Отже, за результатами табличних даних було виявлено, що у юнаків виявлений мотив «страх відкидання», адже за показнику «прагнення до прийняття» у досліджуваних – 8,9, а за показником «страх відкидання» - 11,3, а цей показник більший за попередній. Ми можемо говорити про те, що для більшості юнаків присутні негативні емоції під час міжособистісного спілкування. З самого початку взаємини будують на страху не сподобатися. Для них характерна невпевненість, низьке оцінювання себе як партнера, підвищена тривожність, скутість, що впливає на емоційний стан оточуючих. Юнаки уникають широких контактів, підозріло й сторожко ставляться до людей, що налаштовані до них дружельюбно. Цим і провокується неуспішність спілкування. Ефективність міжособистісного спілкування в результаті знижується, потреба в аффіліації залишається незадоволеною.

Дані дівчат вказують на те, що в них домінує мотив «прагнення до прийняття», адже за показником «прагнення до прийняття» у досліджуваних - 12,4, а за показником «страх відкидання» - 8,3, а цей показник менший за попередній. Це свідчить про те, що дівчата відчувають потребу в підтримці й постійно

задовольняють цю потребу. Вони легко сходяться з іншими людьми, уміють довгий час підтримувати емоційно близькі відносини з одним партнером. Домінування прагнення до визнання визначається минулим життєвим досвідом, що формує очікування орієнтуючого позитивного образу і він в більшості випадків здійснюється. Дівчата відразу будують спілкування на цьому очікуванні й по праву одержують таке ж відношення від інших людей.

Під час підрахунку значимості отриманих розбіжностей за допомогою Т-критерія Стьюдента було виявлено, що різниця у домінуванні мотиваційних тенденцій – прагнення до прийняття ($r=3,26$, при $p \leq 0,01$) та страх відкидання ($r=2,34$, при $p \leq 0,01$) значима, а отже ми можемо стверджувати, що у юнаків домінує мотив - страх відкидання, а у дівчат – прагнення до прийняття.

Досліджувані юнаки та дівчата мають установку на ідентифікацію з партнером і ця установка впливає на розподіл в однаковій мірі господарчо-побутових, батьківських обов'язків між собою та дружиною, створення взаємної моральної та емоційної підтримки в родині. За отриманими результатами юнаки виявили більшу гнучкість в розподілі взаємодій в сімейних відносинах, що на нашу думку підтверджує їх андрогенні риси характеру.

Для юнаків найважливіше значення має зовнішній вигляд майбутньої дружини (краса, привабливість), на другому місці – її особистісні якості (почуття гумору, скромність, любов до дітей, доброта), на третьому – професійні (освіта, рівень культури) і не мають значення якості, які характерні для чоловіків (сила, витримка, самообладання). Для дівчат найважливіше значення має не тільки зовнішній вигляд, а й чоловічі риси характеру (працелюбність, сила, витримка), на другому й третьому місці – особистісні якості юнаків (справедливість, моральна чистоплотність, благородність), і не мають значення для дівчат якості, які характерні для жіночої статі (скромність, ніжність, любов до занять).

На основі отриманих даних ми можемо говорити про те, що для дівчат ідеальним партнером має бути гарний, привабливий та мужній чоловік, для юнаків – гарна, приваблива та освічена жінка. В першу чергу, юнаки та дівчата звертають увагу на зовнішність, сексуальність партнера, а вже потім на естетичні якості.

Майже всі досліджувані не продовжують своїх стосунків якщо у них не буде схожих інтересів, поглядів на життя, якщо партнер не схвалює погляди та цінності, а отже, фактор «схожості» впливає на виникнення атракції. Більш за все досліджувані цінують у протилежної статі фізичну привабливість, сексуальність, і тільки потім звертають увагу на інтелектуальні та моральні якості.

Аналізуючи кореляційні зв'язки *за результатами юнаків*, отриманих в ході дослідження, нами було виявлено наступне:

Матеріальне забезпечення в родині сприяє проявам емоційно-позитивних почуттів юнаків до дівчат ($r=-0,57$, при $p\leq 0,01$), а це означає, що чим вище буде матеріальне забезпечення в сім'ї, тим нижчі будуть емоційно-позитивні почуття одне до одного, а отже забезпечене життя може впливати на ослаблення любові, і навпаки.

Щасливе сімейне життя в родині сприяє збільшенню почуття любові між партнерами ($r=0,38$, при $p\leq 0,05$), це свідчить про те, що чим краще буде сімейне життя юнаків, тобто, порозуміння між подружжям, тим сильніші будуть прояви позитивних почуттів між ними.

Чим сильніше досліджувані будуть контролювати свої вчинки, свої установки та потреби, тим слабші в них будуть позитивні почуття одне до одного ($r=-0,39$, при $p\leq 0,05$) і тим самим стосунки в сім'ї.

Позитивні почуття одне до одного обумовлюють процес ідентифікації з партнером ($r=0,47$, при $p\leq 0,01$): очікування спільності інтересів, потребу ціннісних орієнтацій, способів проведення дозвілля, а отже почуття впливають на установку та процес ідентифікації в подружжі.

Кореляційний зв'язок між показником «самоконтроль» та «акуратність» ($r=0,43$, при $p\leq 0,01$) говорить про те, що чим більше юнаки будуть себе контролювати: свої вчинки, дії, тим більше вони будуть акуратнішими, а отже процес особистісного контролю впливає на результат дій та вчинків, що й проявляється в житті.

Матеріальне забезпечення родини сприяє зменшенню особистісної ідентифікації з партнером ($r=-0,55$, при $p\leq 0,01$), а значить чим більше буде сім'я

забезпечена матеріально, тим менше юнаки будуть очікувати спільних інтересів з дружиною, не матимуть потребу ціннісних орієнтацій, способів проведення дозвілля, що в свою чергу може послаблювати відносини між ними.

Для юнаків важливим елементом в родині являється показник щасливого сімейного життя, який має зв'язок з показниками: незалежності, особистісної ідентифікації та мотивом «прагнення до прийняття».

Щасливе сімейне життя впливає на відносини в родині. Чим щасливішими будуть партнери в шлюбі, чим кращі будуть в них стосунки, тим частіше в них буде домінувати мотив «страх відкидання» ($r=-0,37$, при $p \leq 0,05$). Це може бути пов'язано саме з тим, що в гармонійних стосунках партнери будуть прагнути зберегти ці відносини.

Щасливе сімейне життя, порозуміння між подружжям сприяє зменшенню почуття свободи ($r=-0,38$, при $p \leq 0,05$).

Сімейне життя юнаків, їх порозуміння з дружиною впливає на процес ідентифікації з нею та очікування спільності інтересів, потреби ціннісних орієнтацій, способів проведення дозвілля, а отже особистісна ідентифікація залежить від щасливого сімейного життя (r емп ($0,43$), $p \leq 0,05$), і навпаки.

Мотиваційна тенденція «прагнення до прийняття» сприяє зменшенню мотиву «страх відкидання» ($r=-0,48$, при $p \leq 0,01$), а отже ми можемо говорити про те, що чим більше юнаки будуть відчувати потребу в підтримці й постійно її будуть задовольняти, чим більше вони будуть сходиться з іншими людьми та довгий час підтримуватимуть емоційно близькі відносини з іншими, тим менше в них будуть присутні негативні емоції в ході міжособистісного спілкування та не буде тривожності, невпевненості та скутості. Тобто, ми підтвердили результати дослідження за методикою «Мотивація аффіліації», адже домінування одного мотиву веде за собою знищення іншого, і навпаки. Таким чином, якщо юнаки відчуватимуть потребу в підтримці та її задоволення мотив «страх відкидання» відійде на друге місце і юнаки матимуть тенденцію до прийняття.

Особистісна ідентифікація з партнером сприяє зниженню матеріального благополуччя родини ($r=-0,55$, при $p \leq 0,01$), тобто, ми можемо говорити про те,

що чим краще юнаки будуть ідентифікуватися з майбутньою дружиною та очікуватимуть спільності інтересів, матимуть потребу ціннісних орієнтацій та способів проведення дозвілля, тим нижче в них буде матеріальне забезпечення. Результати дівчат свідчать про наступне:

Почуття любові сприяє зменшенню почуття свободи дівчат. Можна стверджувати, що емоційно-позитивні почуття одне до одного (любов) обумовлюють зменшення почуття свободи дівчат ($r=-0,36$, при $p \leq 0,05$), адже почуття любові це прив'язаність, яка зменшує свободу в своїх діях.

Почуття любові між партнерами обумовлює щасливе сімейне життя ($r=0,38$, при $p \leq 0,05$), а отже збільшення емоційно-позитивних почуттів одне до одного впливає на щасливе сімейне життя, і навпаки.

Господарчо-побутова функція в родині сприяє збільшенню соціальної активності дівчат ($r=0,64$, при $p \leq 0,01$). Тобто, ми можемо говорити про те, що чим більше дівчата прагнутимуть розподіляти в однаковій мірі господарчо-побутові обов'язки між собою та чоловіком, тим більше вони будуть активні в соціумі, адже якщо дані обов'язки порівну розділяються між подружжям, то залишається більше часу для активного соціального життя.

Господарчо-побутова функція в родині сприяє також збільшенню значимості емоційно-психотерапевтичної функції ($r=0,43$, при $p \leq 0,05$), а значить ми можемо говорити про те, що чим більше дівчата прагнутимуть розподіляти однаково господарчо-побутові обов'язки між собою та чоловіком, тим більше вони прагнутимуть створити психологічний клімат, моральну та емоційну підтримку в сім'ї, а отже порівну розділені обов'язки по господарству впливають на прийняття дівчатами ролі створення психологічного клімату в шлюбі, і навпаки.

Психологічний клімат в родині сприяє негативному відношенню дівчат до самих себе ($r=-0,38$, при $p \leq 0,05$), тобто, ми можемо стверджувати, що чим більше дівчата прагнутимуть створити психологічний клімат, моральну та емоційну підтримку в сім'ї, тим гірше вони будуть відноситися до себе.

Можливо це пов'язано з тим, що роль створення психологічного клімату в шлюбі розцінюється як неадекватна для позитивного відношення до себе.

Таким чином нами було виявлено:

1. Більшість досліджуваних дівчат мають фемінні риси характеру, які традиційно вважаються суто жіночими; більшість юнаків мають андрогенні риси характеру, а це може свідчити про те, що вони більш адаптовані в суспільстві за рахунок поєднання фемінних та маскулинних рис характеру;
2. у більшості юнаків виявлений мотив страх відкидання, це може бути пов'язано з негативним відношенням юнаків до протилежної статі. Даний аспект може свідчити про неготовність юнаків до створення шлюбно-сімейних відносин;
3. для юнаків в більшій мірі мають значення естетичні якості протилежної статі, а для дівчата чоловічі якості та інтелектуальні;
4. для юнаків поняття «любові» має більш ширше поняття, аніж для дівчат;
5. важливе значення для юнаків має щасливе сімейне життя, а для дівчат господарчо-побутові відносини.

Отже, в ході дослідження нам вдалося підтвердити та запропонувати розширену концепцію «фільтрів» Калининої Р.Р. щодо чинників, які мають вплив на вибір партнера для створення шлюбно-сімейних відносин. Ними виявилися:

1. перше враження;
2. виникнення атракції;
3. особистісні якості;
4. мотиваційні тенденції;
5. ціннісні орієнтації;
6. рольові установи та очікування;
7. відношення до значимих об'єктів;
8. гендерні особливості.

Тобто, ми виявили, що чинниками, які впливають на вибір партнера можуть бути не тільки перше враження, виникнення атракції, пізнання протилежної статі, а й – мотиваційні тенденції, ціннісні орієнтації, рольові установи та очікування, відношення до значимих об'єктів та гендерні розбіжності досліджуваних.

Література

1. Андреева Т. В. Психология современной семьи / Т. В. Андреева. – СПб : Питер , 2005. – 126 с.
2. Бендас Т.В. Гендерная психология : Учебное пособие. – СПб. : Питер, 2006. – 630 с.
3. Калинина Р.Р. Введение в психологию семейных отношений. – СПб.: Речь, 2008. – 351 с.
4. Коваленко О.Г. Чинники атракції у міжособистому спілкуванні. // Практична психологія та соціальна робота. - 2008. - № 9. - С. 13-17.
5. Хьел Л., Зиглер Д. Теории личности. // 3-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 607 с.
6. Швец А. М. Мотивация вступления в брак и её влияние на кризис будущей семьи / А. М. Швец // Вопросы психологии. – 2006. - №2 - С. 30-34.
7. Шнейдер Л.Б. Семейная психология : учебное пособие для вузов. – Изд. 4-е. – М. : Академический Проект; Трикста, 2008. – 355 с.